

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Illvstrissimi Viri Petri De Marca Archiepiscopi Parisiensis Dissertationvm De Concordia Sacerdotii Et Imperii, Sev De Libertatibvs Ecclesiæ Gallicanæ, Libri Octo

Marca, Pierre de

Parisiis, 1669

Capvt XXV.

urn:nbn:de:hbz:466:1-15617

fius anno MCCCXXXIV. *Ex Eglis de nostre Royaume, esquelles nous avons droit de Regale.* Extat autem in camera Computorum vetus regeſtum, (cujus excerpta referuntur à Paſquierio lib. III. Diſquiſitionum Francicarum cap. XXXVII.) in quo enumerantur Eccleſiæ ſubjectæ huic juri Regaliæ, itémque Eccleſiæ in quibus Reges non utebantur eo jure. Inter ſubjectas autem ponuntur, provincia Senonenſis, excepto episcopatu Autiſſiodorenſi; Remenſis provincia, excepta Eccleſia Cameracenſi; provincia Bituricenſis, exceptis episcopatu Lemovicenſi, Cadurcenſi, Ruthenenſi, Albienſi, & Mimatenſi; provincia Turonenſis, exceptis Britonum Eccleſiis; & provincia Rothomagenſis. Provincia verò quæ ſubjectæ non ſunt, ſunt iſtæ, Burdegalenſis, Auſcitana, Narbonenſis, & Arelatenſis.

Huic regulæ, quæ nobis à majoribus tradita eſt, innititur conſtitutio Ludovici XII. edita anno MCDXCIX. quæ his verbis concepta eſt: *Defendons à tous nos Officiers qu'ex Archeveſchez, Eveſchez, Abbayes, & autres Benefices de nostre Royaume esquels n'avons droit de Regale ou de Garde, ils ne se mettent dedans, sur peine d'estre punis comme ſacrileges.*

IX. Qui materiam hanc cum aliqua cura tractarunt, veluti Ruzaeus & Probus, ex his conſtitutionibus conſequi aiunt jus Regaliæ non eſſe ubique ſimile, nec in univerſo regno vigere, Regem verò eo uti non poſſe niſi in Eccleſiis ubi poſſeſſionem habet omni memoria antiquiorem. Attamen diſſimulandum non eſt tentafſe jamdiu quofdam perſuaſum omnibus facere jus Regalium eſſe jus merè regium & ad Coronam pertinere, ut ipſi loquuntur, atque adeo ad univerſas Regni Eccleſias porrigendum eſſe abſque diſcrimine. Ita enim ante hos trecentos ferme annos ſenſit Ioannes Butillerius in ſua Summa Rurali. At Paſquierius, tametſi Regius in Camera Computorum Advocatus eſſet, opinionem illam erroneam eſſe contendit & dignam potiùs adulate aulæ quàm Iuriſconſulto Gallo. Addit verò Guidonem Fabrum Piſbracium generalem Regis in Parlamento Pariſienſi Advocatum, qui jus Regaliæ generale ubique eſſe urgebat edicto ſtatui, id obtinere non potuiſſe, ac de ſententia fuiſſe dejectum.

X. Nihilominus hinc factum eſt ut vetus loquendi modus in antiquis Regum conſtitutionibus uſurpatus, mutatus dein fuerit. Edictum quippe anni milleſimi ſexcentefimi ſexti verbis ambiguis & obliquè inflexis con-

ceptum eſt, quæ duplici interpretationi obnoxia ſunt, cum in eo contineatur Regem nolle uti jure Regaliæ in detrimentum Eccleſiarum exemptarum. Verba enim hæc occaſionem ſubmiſtrarunt investigandi an exemptio illa intelligenda eſſet de exemptione juris & de præſcriptione, aut de exemptione à Principe conceſſa, ſive gratuito, ſive titulo oneroſo. Viam autem controverſia hæc aperuit arreſto Parlamenti Pariſienſis lato anno MDCVIII. quo edicitur ne Advocati in dubium revocent an Rex jure Regaliæ uti poſſit in univerſis regni Eccleſiis; quòd jam præjudicatum fuiſſet edictum eſſe intelligendum de exemptione conceſſa ob titulum oneroſum. Querelam adverſus hoc arreſtum movit clerus Gallicanus apud regiam majeſtatem.

XI. Conſtat ſanè plurimas Eccleſias fuiſſe exemptas, vel, ut apertiùs loquar, liberatas à jure Regalium, literis Philippi Auguſti, veluti Autiſſiodorenſem, Lingonenſem, Nivernenſem & alias. Verùm ea conceſſio non liberabat Eccleſiarum illarum Episcopos à juramento fidelitatis; ut conſtat ex literis exemptionis Eccleſiæ Atrebatenſis datis anno milleſimo ducentefimo tertio: *Sed electum ſuum conſirmatum nobis præſentabunt, ut fidelitatem nobis faciat, ſicut alij Episcopi noſtri nobis facere conſueverunt.* Quoad exemptionem verò Regaliæ Turonenſis, litem accuratiùs diſceptandam eſſe pronuntiatum eſt arreſto lato anno milleſimo quingentefimo quinquageſimo, eo prætextu, quòd Regina Blancha gratis reſtituebat Regalia electo Archiepiscopo Turonenſi. Verùm conceſſio illa facta fuerat in gratiam perſonæ, & in eo verſabatur quòd bona temporalia reſtituta fuerint electo ante conſecrationem. Hujusmodi conceſſionis mentio extat in conſtitutione regia anni milleſimi trecentefimi trigefimi ſecundi.

CAPVT XXV.

Synopsis.

I. Inquiritur an præter Regem aliqui Galliarum dynaſta jure Regalia fruere in regno. Magni momenti eſt hæc queſtio ad oftendendum falſam eſſe eorum opinionem qui jus illud ad ſolum Regem pertinere poſſe contendunt.

II. Duces & Comites inveſtituras olim eodem jure concedebant quo Principes. Probat ex ſynodo Romana Gregorij ſepſimi & ex regeſto ejuſdem Pontificis.

III. Rotrocius Comes Huberto Abbati ſancti Dionyſij Nogenſi tradidit baculum paſtoralem, eique curam monaſterij commiſit.

IV. Comites Sabaudia ſoliti erant concedere in-

vestituram Regalium episcopatus Sedunensis. Sed eis ablatum est id jus ab Henrico sexto Imperatore.

V. Cum investitura, mutato nomine, Regalia dici capissent, Duces & Comites Regalia quoque retinuerunt. Probatum ex Articulis Clementi Papa quinto oblati.

VI. In passionibus initis inter sanctum Ludovicum Regem & Petrum Ducem Britannia jus Regalia huic Duci conservatum est in episcopatibus illius provinciae.

VII. Comes Campania jure Regalia fruebatur in Ecclesia Trecenti. Et Vicecomes Combornensis in episcopatu Lemovicensi.

ADDITIO.] Comes Andegavensis idem jus usurpabat in Ecclesia Lexoviensi; & in monasterio sancti Albini Andegavensis investiturarum pleno jure olim utebatur. Reges nostri abbatias olim concedebant viris à se delectis, inexpectata enim monachorum electione. Probatum ex Praecepto Rodulphi Regis pro monasterio Tutelensi in Lemovicibus.

I. INVESTIGANDUM est deinceps an praeter Regem aliqui Galliarum dynastae jure Regalia fruerentur in regno. Plena est haec quaestio curiosae eruditionis; ac praeterea magni momenti est ad ostendendum falsam esse quorundam persuasionem, qui existimant eam esse Regaliae dignitatem ut neque transferri in alium possit neque cum quoquam communicari. Sed ut rem ipsam melius intelligamus, repetenda est causa investiturarum, unde quoque Regaliae originem esse scripsimus. Etenim si Duces & Comites, postquam eorum dignitates factae sunt hereditariae, investituras Regalium episcopatum & monasteriorum dabant, probabile videtur eos hunc investiturarum usum retinuisse cum additione qua facta fuerat ususfructus Regalium.

II. Nam quoad investituras, patet ex synodo Romana à Gregorio septimo celebrata anno millesimo octuagesimo solitis quoque Duces & Comites eas concedere eodem jure quo Principes. Si quis Imperatorum, inquit synodus, Regum, Ducum, Marchionum, Comitum, investituram episcopatum vel alicujus ecclesiasticae dignitatis dare praesumpserit &c. Id ipsum disertius docet Gregorius septimus lib. iv. epist. xiv. ex qua constat Comites Britonum, synodi Romanae decreto obsequentes investituras episcopatum abjecisse, tamen se vetusta possessione tueri possent. Cum enim audivimus, inquit Gregorius, Principes illius terra contra antiquam & pessimam consuetudinem pro reverentia Dei omnipotentis & apostolicae auctoritatis ulterius in ordinandis Episcopis nec dominium investiturae tenere nec pecunie commodum querere velle &c.

III. Idem investiturarum usus probatur etiam ex Chartulario sancti Dionysii Nogeni-Rotroci; ex quo patet Comitem Rotrocum Abbati Huberto dedisse baculum

pastoralem, eique curam monasterij commisisse: Huberto Comes Rotrocus baculum in manu dedit, & curam monasterij commisit. Apud Gallandium in Tractatu de Franco-Allodio pag. 328.

IV. In Imperio quoque vigeat idem usus. Etenim Comites Sabaudiae consueverant dare investituram Regalium episcopatus Sedunensis in Vallesia; ut patet ex epistola quadam Henrici sexti Imp. data anno MCLXXXIX. quae extat in Chartulario Tulensi. Illic enim legitur Comitem Thomam petiisse restitutionem omnium bonorum suorum, quae adversus patrem ejus publicata fuerant decreto Curiae imperialis, per justam Principum Imperij sententiam & Parium suorum. Impetratum id quidem. Sed tamen denegatus ei fuit episcopatus Sedunensis; adjudicatumque est Imperio jus tribuendi investituram Regalium ejusdem episcopatus, tamen ea ad Comites Sabaudiae pertinuisset: Sedunensem episcopatum ad manum Imperij retinimus specialiter; cujus Ecclesiae Episcopi, ante tempora illa, de manu Comitum Sabaudiae per aliquod tempus recipiebant Regalia. Sub ergo hac forma episcopatum illum Imperio specialiter retinimus, ut Ecclesia Sedunensis & ejusdem Ecclesiae Episcopi ad Coronam Imperij jure perpetuo specialiter pertineant, ac de manu Imperij Regalia recipiant. Ad cujus rei certioram evidentiam Vvilelmum Episcopum, qui tempore illo Sedunensi Ecclesiae praesidebat, de Regalibus investivimus; qui investituram Regalium Sedunensis episcopatus de manu nostra recepit, eamque omnes ejus successores de manu Imperij sunt recepturi. Ad ampliorem quoque Sedunensis Ecclesiae dignitatem & exaltationem, imperiali simul & regali edicto statuimus ut nullus de cetero Sedunensis Episcopus investituram Regalium non nisi de manu Imperij accipiat. Apud eundem Gallandium pag. 245.

V. Quoniam verò investiturae, mutato nomine, Regalia dici deinceps ceperunt, hinc factum ut Duces & Comites, qui investiturarum jure fruebantur, Regalia quoque retinuerint; pro quibus tamen homagium & juramentum fidelitatis Regi praestabant, quod ea portio quadam & membrum essent feudorum ab ipsis possessorum. Propositio haec melius probari non potest quam auctoritate articulorum à Gulielmo de Nogareto oblato Clementi Papae quinto, quorum haec sunt verba in articulo xiv. Item certum, notorium, & indubitatum existit quod jura Regalia aliquarum Ecclesiarum, quae habet in Ecclesiis praedictis, Dominus Rex praedictus, progenitores ipsius Domini Regis, & praedecessores ejus in regno, dederunt in feudum aliquibus Baronibus suis tam ecclesiasticis quam secularibus.

Qui Barones Regalibus illis utuntur & fruuntur, sedibus ipsarum Ecclesiarum vacantibus, jure suo feudali & regio, à quo jus suum movet; & ideo jus regale vocatur. Quo jure dicti Barones utuntur nominibus suis & nomine regio, & usi sunt tanto tempore de cujus initio memoria non existit.

Ceterum in his articulis enumerantur Barones ecclesiastici qui Regalia Ecclesiarum in feudum tenent à Rege. Adducitur exemplum Ecclesiarum Lugdunensis & Augustodunensis, ad quas vicissim pertinet usus fructus Regalium, quando sedes earum vacant. Episcopos verò illarum Ecclesiarum in feudum tenere à Rege mutuum hunc Regalium usum fructum.

VI. Quoad Barones verò seculares, legimus in pactionibus initis anno MCCCXXI. inter sanctum Ludovicum Regem & Petrum Ducem Britanniae, jus Regaliae ei Duci conservatum fuisse in episcopatibus illius provinciae. *Ius Regalia, quod in suis Ecclesiis cathedralibus habere dicitur.* Ius tamen illud coercitum erat ad usum fructum reddituum temporalium, excluso prorsus jure conferendi Beneficia; ut patet ex constitutione Caroli sexti eam in rem edita.

VII. Nam de Rege Navarrae, qui Comes quoque Campaniae erat, legimus in arresto Parlamenti Parisiensis lato anno M C C L X I X. eum, vacante sede episcopali Trecentensi, Regaliae jure usum fuisse. Anno dein M C C L X X V I. Regalia duarum villarum ad Episcopum Lemovicensem pertinentium adjudicata fuit Vicecomiti Combornensi, sede episcopali vacante; repulsisque eodem arresto constat ministros regios, qui harum villarum fructus occupaverant. Quare fallitur Chopinus, dum ait Regaliae Lemovicensis fructus eodem Senatus Parisiensis decreto depositos esse sequestrò, pendente litigio, penes Vicecomitem Combornensem; cum constet eos illi adjudicatos fuisse, sed in iis tantum duobus locis. Regi namque conservatus est usus fructus quorundam aliorum fructuum.

ADDITIO

STEPHANI BALUZII.

TOT argumentis probavit illustrissimus Archiepiscopus Comes quoque & Duces jure investiturarum, atque adeo Regalium, usos fuisse in Gallia, ut inutilis futura videatur omnia opera quae in hoc ponetur. Sed tamen praetermitti non debet insignis locus Arnulphi Episcopi Lexoviensis: qui in epistola ad Lucium Papam, edita in tomo secundo Spicilegij, docet Comitem Andegavensem per bien-

nium & amplius occupasse bona episcopalia Ecclesiae Lexoviensis, eo praetextu, quòd Arnulphus electus ac consecratus fuisset absque designatione Comitum: *Bona omnia episcopalia redimere de manu Comitis Andegavensis angebar, quia ipse mihi per duos annos & tres menses abstulerat, quia electus canonice sine ipsius designatione fueram consecratus.* Et divus Bernardus Abbas Claravallensis ad Innocentium secundum Papam scribens pro Arnulpho Lexoviensi Episcopo electo, acriter exagitat Comitem Andegavensem, quem oppressorem pacis & libertatis Ecclesiae vocat, ob hoc quòd Arnulphum in ovileingredi non pateretur per viam rectam. Extat autem ea Bernardi epistola in tomo tertio Spicilegij pag. 167.

Quoniam verò illustrissimus Archiepiscopus unicum exemplum attulit quoad investituras monasteriorum, Rotroci nimirum Comitum, haud inconveniens reor si ostendero Comites quoque Andegavenses, quorum praeiis illis temporibus magna dignitas erat, eodem jure usos esse in monasterio sancti Albini Andegavensis; cui interdum delegabatur Abbatem propria auctoritate, interdum verò electis donum rerum temporalium tribuebant ante consecrationem. Patet illud ex aliquot veteribus actis quae extant in Chartulario ejusdem monasterij, quae haec edere visum est.

*Novimus qua praescripta &c. Quamobrem ego in Dei nomine Gozfredus Comes **** vel etiam nobilium personarum fidelium nostrorum, pro remedio videlicet anime nostrae, patrique, necne simul & matris. seu etiam pro reliquorum parentum nostrorum requie, delegamus Abbatem in monasterio sancti Albini nomine Gunterium, salva voluntate monachorum ibidem degentium: eisque licentiam concedimus ut post ejus obitum quemcumque voluerint Abbatem eligendi habeant potestatem &c.*

Omnibus in domo quibus est Christus vivere & mori lucrum &c. Notum esse volumus quòd anno DCCCCLXXXVIII. incarnationis dominicae recedens à loco sancti Albini Abbas Gunterius, quem pro fidelitate Dei & sua anime remedio nobilissimus inter suos Gozfredus Comes eidem loco praesecerat, & Romam, vel, quod majus est, matrem civitatum Hierusalem expetens gratia orationis, successorem sibi praesago spiritu providerit, cui animarum simul & corporum curam committeret, Rainaldum vita & morum probitate decorum, quem ipse in Christi nomine nutrierat, cum consensu tamen fratrum praesatis loci & elegantissimi juvenis filij praedicti Comitum, qui in loco patris feliciter successit, nomine Fulconis &c.

Certum est omnibus qui fundamenta catholica puritatis noverunt &c. Quare nos fratres pauci in carnis sancti Albini Andegavensis Episcopi Deo pro posse famulantes, quia vinculum pacis & signaculum Christianae disciplinae dilectionem per unitatem cordis vel anime possidere cupimus, elegimus fratrem quendam, morum probitate ornatum, nomine Theodericum, quem nobis vice Christi patrem praesesse volumus, & in diffinitione ejus sententiarum nostrarum diversitatem uniri; ne diversa sentientes, à Christi doctrina inveniamur extranei. Facta est autem ista electio consilio atque auctoritate Domini Alberti Abbatis Majoris monasterij, qui hoc in conventu monachorum ritu celebri peracto obtulit etiam fratrem praedictum Gaufrido praclarissimo Comiti, sub cujus ditione locus ipse consistit, à quo etiam donum re-

rum

rum temporalium ad idem pertinentium cœnobium suscepit. Deinde presentavit eum venerabili prudentissimoque Patri Eusebio Andecavensis urbis Episcopo; ut cui Comes exterius tradiderat auctoritate sua dominium, Episcopus debita benedictione consecrans, ex more ecclesiastico curam committeret animarum &c. Acta hæc circa annum millesimum sexagesimum.

SED non discedam ab hoc loco quin addam illustre monumentum antiquitatis, cujus auctoritate probabitur Reges nostros, diu ante Concordatorum pactiones, abbatias quoque commendare solitos viris à se delectis, inexpectata etiam monachorum electione. Ademarus Vicecomes Scalarum in Lemovicibus & Abbas laicus monasterij Tutelensis, ad quem cum hereditate majorum ea abbatia pervenerat jam inde à temporibus Karoli Martelli, monasterium illud, quod à Normannis destructum erat, reedificare cupiebat, eique veterem abbatiam, ut ipse vocat, restituere. Tamen enim iste Abbas esset Tutelensis, & vetusta monasterij bona possideret, adhuc tamen alius Abbas in eo monasterio erat secundum regulam, qui parvo contentus, ut ferebat illa ætas, inopem vitam tolerabat cum monachis sibi subiectis. Hinc orta distinctio abbatia veteris & novæ. Ademarus ergo, ut dixi, monasterium Tutelense restaurare cupiebat. Sed fieri istud non poterat absque consensu Regis. Tum Francis & Aquitanis imperitabat Rodulfus, Burgundionum antea Rex. Is ergo omnem restaurandi Tutelensis monasterij curam in se trahens, Aimoni Abbati eam abbatiam commendavit circa annum **DCCCXXXI.** precibus ejusdem Ademari & Ebali Comitis Pictaviensis. Post Aimonem, Odo factus est Abbas Tutelensis, decreto haud dubie Rodulfi Regis. Verum cum is Abbas Cluniacensis evasisset, atque adeo curam monasterij Tutelensis gerere non posset, Adacium sibi successorem dari obtinuit ab eodem Rodulfo ad vicem suam supplendam; ut Odone vivo, vicarius ejus esset seu coadjutor, in ejus verò locum succederet post mortem ipsius. Ea tamen fuit Rodulfi pietas ut jure illo dandi abbatiam Tutelensem cessarit in gratiam monachorum; qui eo deinceps potius sunt citra omnem controversiam. Extat autem ejus ea de causa Præceptum in Chartulario Ecclesiæ Tutelensis, dignum profecto quod heic describatur.

Vide Ratpertum in libro de origine monasterij sancti Galli cap. 8. apud Goldast. to. 1. ser. Alamana.

delicet beatissimi Domni Martini constructum. Quo loco prisca reverentia novellis adhuc miraculis Domino largiente servatur. Præcibus autem * viri Ademari, qui locum ipsum eatenus tenuerat, fregente etiam Ebalo Comite, cuidam religiosissimo Abbati nomine Aimoni locum eundem ad restaurandum regulare propositum commendaveram, atque * cœnobium sancti Savini subiectum feceram. Sed quoniam experimento probatum est quod eadem subiectio religioni obstaret, eidem religioni penitus consulere volentes, saniore consilio decernimus ut antiquo more solius Regis tuitione, non autem dominatione teneatur. Hoc autem contra jus regni fieri nemo censet; quandoquidem excellentissimi Imperatores directa sua, quoties causa exegerit, leguntur immutasse; & Apostolo perhibente, necessario legis translatio fit. Hoc ergo cœnobium, cum omnibus quæ nunc ad eum pertinent, vel quæ deinceps ibidem obvenerint, ita pro auctoritate istius nostri Præcepti manere constituimus ut nullius dominatione nisi tantum sanctæ regule subiaceant. Post discessum verò fidelissimi & amantissimi nostri Domni Odonis, qui prædicto Aimoni venerabili successit, & post Adacium, quem isdem venerabilis Odo sibi ad vicem suam supplendam ordinari petiit, licentiam habeant secundum regulam sancti Benedicti quemcumque saniori consilio maluerint ex se ipsis eligendi. Et neque Rex, nec Comes, aut Episcopus, aut quælibet alia persona res eorum inquietare aut alicui dare præsumat, sed nec oppido quidem dominari audeant. Partem verò abbatia quam prædictus Ademarus Abbat ipso consentiente retinuit, totam post ipsius discessum recipiant: quo decedente, qualem communiter voluerint muniturum & caudicum habeant. Ius quoque immunitatis ac reverentiam quæ sancto illo loco & hunc divinitus observatur ita concedimus ut nemo vel ipsi vel rebus ad eum pertinentibus ullam violentiam inferre moliantur. Ceterum tam Abbas quam monachi communiter, sicut ante Dei oculos, regulare propositum servent. Ut autem hæc nostra Præceptio indelebilis perseveret, hanc in superni nomine auctoris anulo nostro signavimus.

Signum Rodulfi gloriosissimi Regis.
Gotefredus sacerdos ad vicem Ansigii Episcopi recognovit, & subscripsit.
Actum * Anatiaco, Idibus Decembris, Indictione 111. anno XI. regnante R. gloriosissimo Rege.

PRÆCEPTVM RODVLFI REGIS
PRO MONASTERIO TUTELENSI.

IN nomine sanctæ & individuae Trinitatis. Rodulfus gratia Dei Francorum & Aquitanorum atque Burgundionum Rex pius, invictus, ac semper Augustus. Sicut non est potestas nisi à Deo, qui collocat, ut scriptum est, Reges in folio, sic utique consequens est ut hi qui in sublimitate sunt, sub potenti manu ejus se humilient, & ut regni ejus ministri juxta ipsius voluntatem suas actiones administrent. Quapropter notum sit omnibus tam præsentibus quam futuro tempore regni munia disponentibus quod ego de statu religionis redintegrando sollicitus, Tutelense cœnobium in regulari proposito, ut olim fuerat, reparare decrevi. Est autem in Lemovicensi pago super fluvio Correzia situm, in honore vi-
Tom. II.

CAPVT XXVI.

Synopsis.

I. Comites Tolosani jure Regalia temporalis fruebantur in unversa ditone sua. Probatum ex litteris Raimundi Comitis Tolosani datis anno millesimo ducentesimo nono.

II. Libertatem provincia Narbonensis confirmavit Philippus Pulcer. Emendatur insignis locus ex diplomate ejus; in quo scriptum est Nolumus, cum tamen in omnibus editionibus habeatur Volumus.

III. Recensentur Ecclesie cathedrales qua Raimundi Comitis Tolosani imperio tum parebant quando reddita est illis ab eo liberatas.

ADDITIO. } Omnia est provincia Auscitana
LLI